

I SVENSKT UTVECKLINGSSAMARBETE

INFORMATION OM SIDAS POLICY

En Sidapolicy är normerande, ger vägledning och stöd. Sidas avdelningar, svenska ambassader och sektionskontor är ansvariga för policyns tillämpning och genomförande. Övergripande ansvar för Sidas policies finns hos avdelningen för policy och metod. Kommentarer är välkomna och skall sändas till policyägaren.

POLICYNS TITEL: Sidas stöd till det civila samhället

ANTAGEN: 16 maj 2007

POLICYÄGARE: EO-enheten vid avdelningen för samverkan med enskilda organisationer, humanitärt bistånd & konflikthantering, SEKA.

GILTIGHET: Denna policy är en förkortad och uppdaterad version som ersätter policyn för det civila samhället från mars 2004 och gäller till och med december 2012.

STÖDDOKUMENT:

Denna policy understöds av bland annat följande dokument:

- Bilaga till policyn: Metodförslag vid analys av civila samhället, maj 2007.
- Anvisningar för bidrag ur Anslagsposten Enskilda organisationer, mars 2007.
- Digging Deeper, Summary of Four Reports on Democratic Governance in International Development Cooperation, 2003.

INNEHÅLLSFÖRTECKNING

1. Målsättning och användningsområde.....	4
2. Sidas syn på det civila samhället	4
Gråzoner	5
3. Det civila samhällets roll i utvecklingssamarbetet..	5
1 Stärka fattiga människor.....	5
2 Främja demokrati	6
3 Gynna fred och säkerhet.....	6
4 Utveckla en global arena.....	7
4. Sidas stöd till det civila samhället	7
Noter	9
Bilaga: Metodeförlag för övergripande analys av det civila samhället	11
Struktur.....	11
Värderingar	11
Genomslag	11
Samhällsklimat.....	12

Sida skall i sin verksamhet sträva efter att främja utvecklingen av ett livskraftigt och demokratiskt civilt samhälle som stärker fattiga människors möjligheter att förbättra sina levnadsvillkor.

1. Målsättning och användningsområde

Denna policy har tagits fram för att tydliggöra på vilka *grunder*, i vilket *syfte* och i vilka *former* Sidas samarbete med det civila samhället bör ske samt klargöra Sidas syn på det civila samhället¹. Policyn tar sin utgångspunkt i en diskussion om det civila samhällets betydelse för fattigdomsbekämpning kopplad till demokrati och fred. Policyn formulerar Sidas övergripande målsättning med samarbetet och ger en överblick över Sidas olika stödformer.

MÅL

Sida skall i sin verksamhet sträva efter att främja utvecklingen av ett livskraftigt och demokratiskt civilt samhälle som stärker fattiga människors möjligheter att förbättra sina levnadsvillkor.

Policyn syftar till att vara en *vägledning* för alla på Sida som arbetar med stöd till och samarbete med det civila samhället. Ambitionen är att ge Sidas olika former för stöd till det civila samhället ett så samordnat och likformigt regelverk som möjligt, oavsett anslagspost och verksamhetsgren.

2. Sidas syn på det civila samhället

Sida definierar det civila samhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, i vilken människor organiserar sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen.

Målet för Sveriges utvecklingssamarbete är att bidra till att skapa förutsättningar för fattiga människor att förbättra sina levnadsvillkor². Två utgångspunkter präglar denna politik; ett rättighetsperspektiv och fattiga människors perspektiv på utveckling. Det första lyfter fram fattiga kvinnor och män, flickor och pojkar som individer och som bärare av rättigheter. Det andra understryker att det är fattiga människors perspektiv, behov, intressen och förutsättningar som skall styra arbetet.

DEFINITION

Sida definierar det civila samhället som en arena, skild från staten, marknaden och det enskilda hushållet, i vilken människor organiserar sig och agerar tillsammans för gemensamma intressen.

Det innebär bland annat att det civila samhället...

- ...finns i alla länder och samhällen genom olika former av sociala grupperingar, organisationer och nätverk. Dessa har vuxit fram som en del av en historisk process och kan ses som ett uttryck för de värderingar, sedvänjor, behov och intressen som finns i samhället.
- ...innehåller *formella* och *informella* grupperingar av vitt skilda slag med ibland konkurrerande intressen.
- ...är *föränderligt* eftersom organisationer tillkommer, försvinner eller uppgår i nya organisationsformer.
- ...är *varken gott eller ont*, utan avspeglar i stor utsträckning de motstridiga intressen, värderingar och konflikter som finns i samhället.
- ...innehåller både *demokratiska* och *odemokratiska*, *legala* och *illegala* grupper.
- ...är *mångfacetterat* och innehåller flera nivåer av och former för kollektiv organisering.
- ...består av individer som kan tillhöra *traditionella grupper* med etnisk eller religiös grund och samtidigt tillhöra andra *organisationsformer*, till exempel kvinnogrupper, miljörelser eller fackförbund.

Gråzoner

Det kan ibland vara svårt att definiera om en aktör tillhör det civila samhället. Media, politiska partier, kooperativ, vissa universitet och forskningsinstitutioner, liksom andra föreningar och nätverk kan, beroende på sammanhanget, tillhöra såväl det civila samhället som staten och/eller marknaden. Organisationernas självständighet från staten, samt i vilken utsträckning verksamheten bedrivs med vinst-intresse eller ej, kan i dessa fall avgöra om en organisation ska ses som en del av det civila samhället eller ej.

Det civila samhället är varken gott eller ont, utan avspeglar i stor utsträckning de motstridiga intressen, värderingar och konflikter som finns i samhället.

3. Det civila samhällets roll i utvecklingssamarbetet

Sida skall stärka ett livskraftigt och demokratiskt civilt samhälle eftersom dess aktörer har god potential att bidra till utveckling på flera sätt:

1 STÄRKA FATTIGA MÄNNISKOR

Rätten att organisera sig kring frågor som rör den omedelbara vardagen eller kring övergripande samhällsfrågor som ökad jämställdhet eller att få till stånd en rättvis och miljömässigt hållbar utveckling, utgör ofta en

Rätten att organisera sig utgör ofta en förutsättning för en fattig människa att påverka sin livssituation och bryta sig ut ur fattigdomen.

Genom att mötas i nätverk och grupper kan människor i det civila samhället utveckla socialt kapital, som innefattar tillit, normer och förtroende.

Demokratin har en institutionell, en kulturell och en substantiell dimension. Det civila samhället kan spela en betydelsefull roll för alla dessa dimensioner.

förutsättning för en fattig människa att påverka sin livssituation och bryta sig ut ur fattigdomen. Sida hävdar människors rätt att kräva dessa rättigheter, särskilt i de fall stater inte kan eller vill erkänna dem. Genom att mötas i nätverk och grupper kan människor i det civila samhället utveckla *socialt kapital*, som innefattar tillit, normer och förtroende. Därigenom gynnas ekonomisk utveckling och den privata sektorn genom att entreprenörskap, affärsverksamhet och transaktioner underlättas.

2 FRÄMJA DEMOKRATI

Demokratin har en institutionell, en kulturell och en substantiell dimension. Det civila samhället kan spela en betydelsefull roll för alla dessa dimensioner. Det gäller såväl *om* som *hur* demokrati i ett land införs och utvecklas.

- Till den *institutionella dimensionen* hör de konstitutionella förutsättningar som bestämmer de olika politiska institutionernas funktioner och mandat, utformning av valsystem och andra lagar om deltagande samt ansvarsutkrävande och öppenhet på olika nivåer i statsförvaltningen.
- Den *kulturella dimensionen* är svårare att definiera men innefattar aspekter som tolerans, pluralism, socialt kapital, tillit samt respekt för andras åsikter och viljor.
- Den *substantiella dimensionen* handlar om vad det politiska systemet faktiskt levererar till exempel i form av genomförd utvecklingspolitik, rättssäkerhet, möjlighet till reellt deltagande och respekt för mänskliga rättigheter.

Under en *auktoritär regim* är stöd till det civila samhället en effektiv metod för att få till stånd en demokratisering. I nyare formellt demokratiska stater kan det civila samhället *sprida kunskap* om hur den demokratiska processen fungerar och tjänstgöra som en *kanal* för människors politiska intresse och engagemang samt erbjuda en *arena* för deltagande för dem som inte representeras av traditionella politiska partier. Organisationer i det civila samhället med vilja och förmåga att arbeta i konstruktiv *dialog* med staten kan också fungera som en motvikt eller medspelare till en mer demokratisk stat och bidra till ansvarsutkrävande, förankring och i vissa fall implementering av den förda politiken.

3 GYNNA FRED OCH SÄKERHET

Intressekonflikter finns och uppkommer ständigt i alla samhällen, vilket även återspeglas i det civila samhället. I svaga stater med bristande demokratisk struktur och otillräcklig kontakt mellan olika grupper löper

intressekonflikter störst risk att få en våldsam utveckling, inte minst då människor mobiliseras mot varandra i termer av kollektiva identiteter så som etnisk och religiös tillhörighet. De organisationer och nätverk som upprätthåller normer och attityder för fredlig samexistens och som har potentiellt eller reellt handlingsutrymme att påverka situationen i fredlig riktning, kan spela en central och konstruktiv roll. De kan tidigt uppfatta signaler om negativa utvecklingstrender som gör det möjligt att sätta in insatser i tid för att förebygga våld. De kan även bidra konstruktivt efter konflikter, för försoning med medling och dialog, samt i återuppbyggnadsarbetet.

Civila samhällets organisationer kan bidra konstruktivt till försoning med medling och dialog, samt i återuppbyggnadsarbetet.

4 UTVECKLA EN GLOBAL ARENA

Det finns tydliga tecken på att ett globalt civilt samhälle har börjat utvecklas på inbjudan av olika politiska institutioner men framför allt framdrivet av en egen inre logik där människor och organisationer på såväl lokal, regional som nationell nivå söker samarbete över gränser. Allt fler organisationer arbetar i internationella nätverk förenade av gemensamma intressen och en vilja att påverka makten där den finns. I allt större utsträckning bidrar internationella nätverk till att sätta agendan för det globala samtalet och är för många organisationer en förutsättning för att kunna påverka utvecklingen även på den nationella nivån. De flesta mellanstatliga organ välkomnar idag en dialog med dessa organisationer.

4. Sidas stöd till det civila samhället

Det civila samhället spelar en viktig roll både för att nå konkreta resultat i fattigdomsbekämpningen och för utvecklingen av ett effektivare bistånd. I takt med implementeringen av Parisdeklarationen får regeringarna i samarbetsländerna ett större och tydligare ansvar för utvecklingssamarbetet. Ländernas egna strategier för fattigdomsbekämpning sätts i fokus och kapaciteten för att genomföra dessa är avgörande. Detta innebär att det civila samhället får en allt viktigare roll som oberoende opinionsbildare, granskare och genomförare. Hur skall detta åstadkommas?

För att nå resultat i utvecklingssamarbetet är harmonisering mellan givare om *målen med* och *formerna* för stärkandet av ett pluralistiskt civilt samhälle av strategisk betydelse. Sida vill få till stånd en ökad samstämmighet mellan olika aktörer och biståndsformer. Organisationer i det civila samhället inom utvecklingssamarbetet har ett stort ansvar att stärka det lokala ägarskapet för olika insatser, öka samordningen och förbättra koordineringen med stat och myndigheter.

För att nå resultat i utvecklingssamarbetet är harmonisering mellan givare om *målen med* och *formerna* för stärkandet av ett pluralistiskt civilt samhälle av strategisk betydelse.

Stöd till aktörer i det civila samhället sker inom ramen för ett koherent och sammanhållet bidragssystem.

I utarbetandet av en samarbetsstrategi och i dess genomförande måste det finnas en tillräckligt tydlig bild av det civila samhällets struktur, värderingar, genomslag liksom av samhällsklimatet.

Sida kan stödja det civila samhället på fyra olika sätt. Tre bidrar *direkt* till att stödja det civila samhället och ett bidrar *indirekt*.

Sida ger:

- stöd till en organisation på grundval av dess kompetens som *genomförare* av ett för Sida viktigt uppdrag inom ramen för gällande samarbetsstrategi. Här står verksamheten i centrum.
- stöd till en organisation i syfte att stärka dess kapacitet som demokratisk *aktör* i det civila samhället. Här är fokus organisationen och dess utveckling vad gäller beslutsstrukturer, system liksom intern och extern kommunikation samt faktisk prestation.
- stöd till organisationer och nätverk för att stärka det civila samhällets roll som *arena* för medborgerligt engagemang och organisering för att främja öppenhet mellan organisationer, samverkan och nätverkande.
- stöd till utvecklingen av ett *gynnsamt samhällsklimat* för att stärka de strukturer som skapar förutsättningar för det civila samhället att verka. Detta är ett indirekt stöd till det civila samhället. Sida skall i dialog med regeringarna i samarbetsländerna verka för att civila samhällen inkluderas och ges förutsättningar att påverka utformningen och genomförandet av arbetet för minskad fattigdom.

I alla dessa fall skall stödet utformas på ett sådant sätt att det civila samhället stärks utan att legitima statliga och demokratiska institutioner riskerar att undermineras. Det gäller särskilt när en organisation tagit på sig rollen som genomförare på uppdrag av eller som komplement till stat och myndigheter.

Gränsdragningen mellan upphandling och bidrag kan ibland vara svår att göra, men en sådan bedömning bör göras bland annat utifrån kriterierna ägarskap, kommersiellt intresse, typ av aktör och kostnadsdelning. Äger det civila samhället initiativet och programmet skall stödet ske inom ramen för ett *bidragssystem*. Problem riskerar uppstå när samma aktör uppträder som såväl uppdragstagare som bidragsmottagare. Det är således att föredra att stöd till aktörer i det civila samhället sker inom ramen för ett koherent och sammanhållet bidragssystem.

I utarbetandet av en samarbetsstrategi och i dess genomförande måste det finnas en tillräckligt tydlig bild av det civila samhällets *struktur, värderingar, genomslag* liksom av *samhällsklimatet*³. I hela Sidas utvecklings-samarbete skall analysen utgå från verksamhetens relevans, genomförbarhet och bärkraft liksom utifrån kapaciteten och förändringsviljan hos de organisationer och samarbetspartner Sida avser stödja eller samarbeta med. En riskbedömning av samarbetspartens organisatoriska, juridiska och finansiella status skall göras.

Noter

- ¹ Föreliggande policy har tagits fram på uppdrag av Sidas ledning att sammanställa ett för Sida gemensamt förhållningssätt till det civila samhället och är en förkortad och uppdaterad version av den policy som antogs i mars 2004.
- ² Antagen av riksdagen 2003-12-16 – Gemensamt ansvar: Sveriges politik för global utveckling, 2003.
- ³ Se bilaga: Metodförslag för övergripande analys av det civila samhället.

Metodförslag för övergripande analys av det civila samhället

I samarbetsstrategiprocesser, vid beredning och uppföljning av större insatser som berör det civila samhället samt i sektor- eller budgetstöd bör åtminstone några av följande centrala aspekter beaktas.

Struktur

Vid analys av det civila samhället i ett land är det viktigt att först göra sig en bild av vilka organisationer det civila samhället utgörs av, samt vilka grupper de representerar.

I ett land finns ofta organisationer av olika karaktär, med olika grad av stöd och betydelse hos sina medlemmar och/eller målgrupper. Medborgares sociala identitet utgår ofta från traditionella strukturer som bygemenskaper, religiösa och etniska tillhörigheter och kan ha stort inflytande på människors sätt att agera. Andra organisationsformer som fackföreningar och kvinno-, miljö- eller mänskliga rättighetsorganisationer har en annan typ av förankring hos sina medlemmar och i samhället i övrigt.

Vid val av samarbetsorganisation ska en tydlig föreställning om målen för samarbetet och vad som krävs för att de ska uppnås vara avgörande. Andra centrala aspekter är organisationens legitimitet i samhället samt representativitet och stöd hos de grupper den representerar.

Värderingar

Det är också viktigt att undersöka det civila samhällets värderingar och interna struktur. Om ett av utvecklingssamarbetets syften är att främja demokratisk utveckling och fred är det också viktigt att det civila samhällets organisationer har demokratiska värderingar och strukturer och präglas av tolerans för andra grupper och intressen.

Genomslag

Slutligen bör en analys av det civila samhället också innehålla en kartläggning av det civila samhällets genomslag i termer av inflytande och uppnådda resultat i verksamheten. I korthet handlar det om att identifiera framgångsrika initiativ där fattiga människor stärkts och

deras intressen fått ökat utrymme och påverkan på samhällsutvecklingen. Dessa goda exempel kan finnas både på mikro- och makronivå.

Samhällsklimat

En principiell lärdom är att det civila samhället inte existerar i ett vakuum utan ytterst är beroende av de omgivande strukturerna. Vilken roll ett civilt samhälle kan spela i ett specifikt land beror därför i stor utsträckning på det politiska klimatet. I många länder tillåts endast sådan verksamhet som inte hotar att utmana den rådande maktfördelningen i samhället medan organisationer och grupper som kräver förändringar på olika sätt förhindras att verka.

Brist på ekonomiska resurser samt politiska, kulturella och sociala skillnader (baserade exempelvis på kön, ålder, religion, etnicitet, sexuell läggning eller funktionshinder) kan försvåra människors möjlighet till organisering kring gemensamma intressen. På lokal nivå är det dock inte ovanligt att vissa organisationer har mer resurser än statliga myndigheter, vilket kan bidra till en obalans mellan staten och det civila samhället.

Den metod som ligger till grund för denna analys kallas Civil Society Index (CSI), som ägs av den internationella organisationen Civicus: World Alliance for Citizens Participation. CSI analyser finns redan färdiga i många av Sidas samarbetsländer och kan med fördel användas i analysarbetet.

TRYCKT AV EDITA COMMUNICATION, 2007

ISBN 91-586-2168-7

ARTNR: SIDA37855SV

ILLUSTRATION: JESPER WALDERSTEN

Att halvera fattigdomen i världen till år 2015 är vår tids största utmaning. Det kräver samarbete och uthållighet. Samarbetsländerna ansvarar för sin utveckling. Sida förmedlar resurser och utvecklar kunskap och kompetens. Det gör världen rikare.

STYRELSEN FÖR INTERNATIONELLT
UTVECKLINGSSAMARBETE

105 25 Stockholm
Besöksadress: Valhallavägen 199
Telefon: 08-698 50 00
Telefax: 08-20 88 64
sida@sida.se, www.sida.se